study in the formation of professional competence of future teachers was proved due to stable and deep trust to creative potential of every student which contributes to informative and creative (searching, research, project, structural) activity, such teaching creates conditions for training future teachers at the level of professional competence.

Prospects for further studies can be researches of other innovative pedagogical technologies, which provide the training of students at the level of professional competence.

Key words: *competence, professional competence, teacher's professional competence, teacher's key competencies, heuristic study.*

УДК 378.147

Людмила Луцинкевич
Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж

ОРГАНІЗАЦІЯ ГРУПОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ КОЛЕДЖУ

У статті висвітлюється проблема використання технології групового навчання. Зосереджено увагу на тому, що в умовах коледжу одним із шляхів розв'язання проблеми вдосконалення підготовки майбутніх учителів початкової школи є використання сучасних інноваційних технологій, зокрема технології групового навчання студентів. У ході теоретичного та емпіричного дослідження підтверджено, що групова навчальна діяльність підвищує ефективність реалізації функцій і завдань підготовки майбутніх фахівців педагогічної галузі. Аналіз особливостей організації групової навчальної діяльності й роботи студентів у малій групі в ході навчальних занять сприяв розробці методичних рекомендацій, які пропонуються у статті.

Ключові слова: *групова навчальна діяльність, мала група, технологія навчання, співпраця, групова взаємодія, компетентність.*

Постановка проблеми. Сучасна вища освіта має забезпечувати підготовку висококваліфікованого спеціаліста, який буде конкурентоспроможним і користуватиметься попитом на ринку праці. Проте шляхи підвищення її якості залишаються ще недостатньо вивченими. Ми виходимо з того, що в умовах педагогічного коледжу одним із шляхів розв'язання проблеми вдосконалення підготовки майбутніх учителів початкової школи є використання сучасних інноваційних технологій, зокрема групового навчання.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз ступеня розробленості освітніх досліджень групової навчальної діяльності майбутніх учителів показує, що наукові розвідки в цьому напрямі не є новими.

Проблеми підготовки майбутнього вчителя висвітлено в наукових працях С. С. Вітвицької, С. У. Гончаренка, О. А. Дубасенюк, Н. В. Кузьміної, Ю. Н. Кулюткіна, В. І. Лозової, А. К. Маркової, Н. Г. Ничкало, С. О. Сисоєвої, А. В. Хуторського та ін. Питання фахової підготовки вчителя початкової школи проаналізовано в роботах О. А. Абдулліної, П. Я. Гальперіна, Д. Б. Ельконіна, Г. М. Падалки, О. Я. Савченко, В. О. Сластьоніна, Н. Ф. Тализіної, Л. О. Хомич та ін.

Проблемами групової навчальної діяльності студентів займалися відомі педагоги і психологи Г. М. Андреєва, Є. І. Головаха, В. П. Казміренко, Я. Л. Коломінський, Р. С. Немов, А. В. Петровський, Л. І. Уманський та ін. Практичне застосування групового навчання у викладанні різних дисциплін досліджували науковці К. О. Бабанов, О. Г. Ярошенко, М. Д. Виноградов, В. В. Котов, як технології навчання – О. І. Пометун, Л. В. Пироженко, як взаємодії – у досвіді та педагогічних працях учителів-новаторів Ш. О. Амонашвілі, С. М. Лисенкової, І. П. Волкова, В. Ф. Шаталова, М. І. Щетініна та ін.

Проте, незважаючи на отримані науковцями результати й наяву науково-теоретичну та методичну літературу, проблема залишається актуальною. Вона потребує подальшої розробки щодо використання групової навчальної діяльності в підготовці майбутніх учителів початкової школи в умовах коледжу.

Мета дослідження – обґрунтувати ефективність використання групової навчальної роботи у процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи та на основі теоретичних матеріалів і власного досвіду сформулювати окремі практичні й методичні рекомендації з проблеми.

Методи дослідження: абстрагування, порівняльний аналіз та узагальнення літературних джерел; бесіда, спостереження, вивчення результатів діяльності викладачів і студентів, самоаналіз навчальних занять.

Виклад основного матеріалу. У системі вищої освіти відбуваються перетворення, що мають соціальну значущість, особливо для студента як суб’єкта навчального процесу через здійснення значного впливу на його почуття, ментальність, світосприйняття, самоусвідомлення. За новою освітньою парадигмою, якісна підготовка майбутнього фахівця не може бути виміряна кількістю засвоєних ним знань із навчальних дисциплін, головним є поліпшення базових характеристик його підготовки, формування професійних і особистісних компетентностей, активності, творчості. Вбачаємо можливим зробити це шляхом адекватної організації навчальної діяльності. На нашу думку, в умовах педагогічного коледжу одним із шляхів розв’язання цих завдань є організація й використання групової навчальної діяльності студентів.

Слід зауважити, що термін «групова навчальна діяльність» ученими тлумачиться по-різному. У педагогічній літературі ми виявили різні підходи.

М. В. Артюшина розглядає групову навчальну діяльність студентів як форму їх спільної діяльності у складі малих груп, у якій виділяють індивідуально-групову, парно-групову, фронтально-групову та групову форми [1, 7–8].

Л. І. Даниленко визначає групову навчальну діяльність як окремий вид урочної діяльності учнів, який вони виконують у складі малих навчальних груп, де спілкування виступає одночасно умовою та результатом діяльності [3, 83].

Х. Й. Лійметс характеризує групову навчальну діяльність як форму організації навчання, що забезпечує можливість управління становленням внутрішньоколективних особистісних взаємостосунків; як безпосередню взаємодію, спільну узгоджену діяльність між тими, хто навчається, при цьому прямий контакт із викладачем відсутній [4, 23].

О. І. Пометун і Л. В. Пироженко групову навчальну роботу розглядають як фронтальну форму організації навчальної діяльності, яка передбачає навчання однією людиною (здебільшого вчителем) групи учнів чи цілого класу, а групове навчання – як одну з інтерактивних технологій [6, 19–20].

Г. К. Селевко характеризує групові способи навчання як такі, що дають можливість педагогу обмінюватись інформацією з усією групою, а також приділяти увагу окремим учням у якості репетитора [9, 251].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає підстави визначити групову навчальну діяльність як технологію та форму організації навчання студентів у малих групах, об’єднаних загальною навчальною метою при опосередкованому керівництві викладачем. За такої організації навчальної роботи викладач має можливість керувати навчально-пізнавальною діяльністю студентів через завдання, які він пропонує групі. Стосунки між педагогом і студентами на занятті набирають характеру співпраці, під час групової діяльності студенти активно спілкуються між собою, допомагають один одному, співпрацюють.

Дослідження і практичний досвід засвідчують, що групова навчальна діяльність сприяє активізації й результативності навчання майбутніх фахівців; формуванню гуманістичної спрямованості особистості студента, його самостійності, культури педагогічного спілкування; розвиває вміння доводити й відстоювати власну точку зору та враховувати думку інших.

Групове навчання в порівнянні з іншими організаційними формами має значні переваги: оптимізує виконання роботи викладача і студентів; підвищує ефективність засвоєння навчального матеріалу, удосконалює вміння й навички; формує мотиви навчання, професійний інтерес, особисту відповідальність студента за результати навчання; активізує навчальну діяльність (планування, операційно-діяльнісний компонент, рефлексію, самоконтроль, взаємоконтроль).

У процесі навчання майбутніх учителів початкової школи ефективною є робота в малих групах. Вона використовується для того, щоб зацікавити студентів новою темою, навчальною інформацією, вивчити або закріпити матеріал, виконати практичні дії, розробити проект, знайти шляхи розв’язання проблеми тощо. Групова робота дозволяє легко й результативно поєднувати різні види роботи і є базовою при використанні інноваційних методів і технологій навчання.

Групова діяльність у ході навчального заняття дає змогу розширити функції його етапів і урізноманітнити види й способи роботи студентів.

Ефективним на занятті є обговорення в малих групах педагогічних проблем, що може бути складовою частиною проблемної лекції, семінару, практичного заняття тощо. Робота в таких групах дозволяє студентам знаходити відповіді на поставлені питання, акумулювати ідеї, аналізувати й порівнювати дефініції, виявляти проблеми та способи розв'язання педагогічних суперечностей, обмінюватися досвідом, наводити приклади, обговорювати основні положення із запропонованого тексту, опорного конспекту тощо.

Використання технології групової навчальної роботи на занятті передбачає виконання запропонованого викладачем навчального завдання і має таку логіку: отримавши завдання, студенти об'єднуються в малі групи; виконують завдання; складають звіт про результати роботи та презентують їх загальній студентській групі у формі повідомлення, узагальненої таблиці, моделі тощо.

Ми переконалися, що в мікрогрупі доцільно використовувати інтерактивні методи навчання: «мозковий штурм», дискусію, ділову гру, «кейс-стаді» тощо.

В організації навчання студентів у малій групі рекомендуємо:

– ретельно планувати роботу. Добре продумати, яким чином об'єднати студентів у малі групи; чітко поставити завдання, забезпечити усвідомлення ними того, що вони повинні досягти в результаті; регламентувати тривалість роботи в малих групах, визначити спосіб звіту перед аудиторією;

– чітко визначати кількісний склад групи. Оптимальна кількість студентів у малій групі залежить від числа студентів у загальній групі та на занятті; характеру й обсягу завдання, яке виконуватиметься; наявності необхідних матеріалів, обладнання; відведеного на виконання завдання часу тощо. Звертаємо увагу на те, що чергування та поєднання різних за складом груп (пари, трійки) під час заняття сприяє кращому обміну знаннями, досвідом студентів;

– об'єднувати студентів у групи оперативно. Існують різноманітні способи об'єднання студентів у малі групи: за розміщенням студентів в аудиторії (на нашу думку, найоптимальніший), за бажанням, за абеткою, за допомогою підготовлених викладачем списків, за обраним кольором, за пронумерованими фішками тощо. Способи рекомендуємо змінювати, але головне – не витрачати часу на складні способи об'єднання груп, надавати можливість усім студентам обмінятися знаннями, уміннями, досвідом, долучитися до спільної творчої діяльності, співпраці, групової взаємодії;

– проводити точний і короткий інструктаж на початку групової навчальної діяльності. Інструкція має бути простою, упорядкованою. Варто послідовно пояснювати учасникам мікрогрупи, що потрібно робити. Слід уникати складних формулювань. Бажано переконатися, що студенти розуміють і можуть виконати те, що від них вимагається. Під час

інструктажу використовувати слова, орієнтовані на дію: знайти, записати, повідомити, запропонувати іншим групам тощо. Доцільно роздати друковані завдання (або записати їх на картці, слайді);

– чітко визначати час, відведений на роботу (записати його на дошці). Це допоможе ефективно організувати роботу. Не слід давати студентам надто багато часу – вони відволікатимуться або нудьгуватимуть. Перед закінченням роботи варто обійти групи, нагадати про її регламент;

– розподіляти функції (обов'язки або ролі) у мікрогрупі. Для ефективної організації роботи малої групи бажано обрати з її учасників ведучого для проведення діалогу або дискусії, секретаря для ведення протоколу обговорення й запису ідей учасників, доповідача для представлення результатів роботи групи на презентації (захисті) результатів роботи перед аудиторією, відповідального за дотримання часу тощо;

– забезпечувати контрольно-корекційну поточну роботу. Слід сприяти в роботі студентам, а саме: переходити від групи до групи, спостерігаючи за виконанням завдання, відповідати на запитання, надавати допомогу при усуненні труднощів, що виникають. Корисними будуть додаткові інструкції;

– ретельно продумувати спосіб перевірки виконання завдання. Під час інструктажу слід пояснити студентам, яким чином перевірятиметься виконання завдання. Спосіб його перевірки визначається дидактичною метою, формою організації навчання (лекція, практичне заняття), етапом навчальної роботи (актуалізація опорних знань студентів, засвоєння нових знань, їх систематизація), складністю завдання (репродуктивне, творче), кількістю часу на його виконання.

Звертаємо увагу організаторів групової навчальної роботи на ймовірні труднощі: вірогідність виникнення складнощів при об'єднанні студентів у групи; необхідність додаткових затрат часу на підготовку деяких видів групової роботи; можливість здобуття всіма групами однакових результатів у деяких завданнях, що ускладнює подальше колективне обговорення тощо.

Досвід нашої роботи довів, що в підготовці майбутніх учителів початкової школи ефективним у процесі навчання є використання технології роботи в парах. Вона дозволяє реалізовувати завдання фахової підготовки студентів, подібні до тих, що забезпечує організація групової навчальної діяльності в малій групі: набути навичок співробітництва, оволодіти вміннями висловлюватися, активно слухати й діяти тощо. Разом із тим, парна робота є більш оптимальною щодо її організації (відсутня потреба в утворенні груп, облаштуванні аудиторії тощо).

Роботу в парах можна використовувати для досягнення будь-якої дидактичної мети: засвоєння педагогічної теорії, закріплення й перевірка знань, формування практичних умінь тощо. За умов парної роботи всі студенти отримують можливість говорити, висловлюватися. Така взаємодія дозволяє їм обміркувати думку, обмінятись ідеями з партнером і лише потім

озвучити свій результат перед колективом студентів. Вона сприяє розвиткові навичок спілкування, уміння висловлюватися, критично мислити, переконувати й вести дискусію. Під час роботи в парах можна швидко виконати педагогічні завдання, які за інших умов потребують значної витрати часу. Серед них можна назвати такі: обговорити текст, завдання; взяти інтерв'ю, визначити ставлення іншого студента до будь-якої навчальної або професійно-педагогічної проблеми, ситуації; зробити аналіз чи взаєморедагування письмової роботи, домашнього завдання; проаналізувати разом проблему, вправу; протестувати й оцінити дії один одного; дати відповіді на запитання викладача; порівняти записи за схемою тощо.

Пропонуємо такий алгоритм організації роботи студентів у парі на занятті: прочитати завдання та інформацію до його виконання; визначити хід діалогу; висловити свої думки, погляди на проблему по черзі; виробити спільну думку; визначити доповідача, який повідомить про результати роботи пари; проілюструвати результати; рефлексія навчально-пізнавальної діяльності.

У процесі організації навчальної діяльності студентів за допомогою парної роботи рекомендуємо викладачам:

– ретельно планувати роботу пари (за аналогією до роботи малої групи);

– правильно організувати спілкування. Рекомендуємо підготувати студентів до ефективного спілкування в парі, озброївши їх необхідними знаннями та вміннями, інформацією. Слід дати студентам рекомендації, які сприятимуть їх ефективному спілкуванню та співпраці. Пропонуємо студентам використовувати мову тіла, сідати обличчям до співрозмовника, встановлювати контакт очима, допомагати партнерові висловити думку, використовувати слова та жести заохочення (кивок головою, доброзичливу усмішку, схвальні вигуки), за потреби говорити чітко, по суті справи, наводити приклади, пояснювати свої думки, ставити додаткові запитання, які допоможуть прояснити ситуацію. Наприклад: «Як ти вважаєш … ?», «Ти справді маєш на увазі … ?» тощо;

– проводити точний і короткий інструктаж. Рекомендуємо зробити застереження студентам: під час активного слухання не давати поради, не змінювати теми розмови, не допускати негативних оцінок співрозмовника (в основі оцінювання – проблема, завдання, яке необхідно виконати), не перебивати, не гаяти часу тощо;

– стежити за роботою пар та забезпечувати об'єктивну перевірку роботи. Перевагу слід віддавати способам самоконтролю й саморегулювання;

– створювати умови для розвитку і використання рефлексії. Слід орієнтувати рефлексію на навчальну діяльність Варто розвивати у студента вміння спрямовувати мислення на самого себе, індивідуальні процеси

засвоєння соціально-педагогічного досвіду, усвідомлення структури навчальної роботи, майбутньої професійної діяльності та їх результатів. Ключовим завданням рефлексії в технології парної навчальної діяльності є звернення кожного суб'єкта взаємодії на власну особистість (цінності, властивості, якості, інтереси, мотиви, слова, почуття), можливості, емоційний стан тощо.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Робота над проблемою доводить, що конструктивним у підвищенні якості підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах коледжу є організація їх групової навчальної діяльності як сучасної технології та організаційної форми навчання.

Групова робота як сучасна технологія навчання має велике значення в діяльності як викладача, так і студента. Викладач набуває нової, не менш важливої для навчального процесу, ролі організатора самостійної навчально-пізнавальної, дослідницької, творчої діяльності студентів. Його функція не зводиться до засвоєння змісту освіти: системи знань, практичних умінь, навичок, різнобічного досвіду. Головне в його роботі – сприяти майбутнім учителям самостійно здобувати професійні знання, критично осмислювати отриману інформацію, розвивати педагогічні вміння й здібності (комунікативні, дидактичні, організаційні, креативні тощо), розв'язувати проблеми та здійснювати усе це в атмосфері співробітництва, взаєморозуміння, утвердження високих моральних цінностей. Участь студентів у груповій навчальній діяльності актуалізує їхні знання, уміння й навички, удосконалює та збагачує методи, організаційні форми, засоби навчання. Групова робота в навчально-виховному процесі готує студентів як до життя, так і до професійної діяльності, що є особливо важливим у підготовці майбутнього вчителя початкової школи, адже саме він закладає фундаментальні основи духовності, освіченості, культури та життєвого досвіду дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артюшина М. В. Взаємозв'язок соціально-психологічних та дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів / М. В. Артюшина : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2000. – 20 с.

2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : [підручник за мод.-рейтинг. сист. навч.] / С. С. Вітвицька. – К. : Центр навч. літератури, 2006. – 384 с.

3. Інноваційні пошуки в сучасній освіті / за ред. Л. І. Даниленко, В. Ф. Паламарчук ; упоряд. Г. М. Перевозникова. – К. : Логос, 2004. – 220 с.

4. Лийметс Х. Й. Групповая работа на уроке / Л. Й. Лийметс. – Москва : Знание, 1975. – 61 с.

5. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології : [навч. посіб.] / А. С. Нісімчук, О. С. Падалка, О. Т. Шпак. – К. : Просвіта, 2000. – 368 с.

6. Освітні технології : [навч.-метод. посіб.] / О. М. Пєхота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; за заг. ред. О. М. Пєхоти. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.

7. Професійна освіта : Словник : [навч. посіб.] / уклад С. У. Гончаренко та ін., за ред. Н. Г. Ничкало. – К. : Вища школа, 2000. – 380 с.

8. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підручник для студентів пед. ф-тів / О. Я. Савченко. – К. : Грамота, 2012. – 504 с.

9. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий : учебно-методическое пособие / Г. К. Селевко. В 2-х тт. – Т. 1. – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – 816 с.

10. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко; за ред. О. І. Пометун. – К. : Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.

РЕЗЮМЕ

Луцинкевич Л. Организация групповой учебной деятельности в подготовке будущих учителей начальной школы в условиях колледжа.

В статье раскрывается проблема использования технологии группового обучения. Сосредоточено внимание на том, что одним из путей совершенствования подготовки будущих учителей начальной школы в условиях колледжа является использование современных инновационных технологий, в частности, технологии группового обучения студентов. В ходе теоретического и эмпирического исследования подтверждено, что групповая учебная деятельность повышает эффективность реализации функций и задач подготовки будущих специалистов педагогической отрасли. Анализ особенностей организации групповой учебной деятельности и работы студентов в малой группе в ходе учебных занятий способствовал разработке методических рекомендаций, которые предлагаются в статье.

Ключевые слова: *групповая учебная деятельность, малая группа, технология, сотрудничество, групповое взаимодействие, компетентность.*

SUMMARY

Lutsynkevych L. Organization of group learning activities in the training of future primary school teachers in the college environment.

The article highlights the problem of using technology for group learning. The author focuses on the fact that in terms of college one of the ways to solve the problem of improving the training of future primary school teachers is the use of modern innovative technologies, in particular technologies of group learning of students.

The problem of group training in psycho-pedagogical science is not new, but its relevance is not lost in connection with the new tasks of quality training of students. In the system of higher education the college occupies an important place as a modern higher education institution which can provide training of highly competitive professionals.

The author believes that in the conditions of pedagogical college one of the ways to improve the quality of training of future primary school teachers is the use of modern innovative technologies, in particular technologies of group learning of students.

A study of the problems, which included various methods, namely: abstraction, comparative analysis, generalization of literature sources, interview, observation, study of the performance of teachers and students, self-awareness training sessions. During theoretical and empirical research it was confirmed that group training activity increases efficiency of implementation of functions and tasks of training of future specialists of the pedagogical industry. The analysis of the peculiarities of the organization of group learning activities and student's work in small groups during training sessions contributed to the development of guidelines that are offered in the article.

Based on the results of the study, the author concludes that group training activities should be viewed as a technology and form of organization of teaching students in small

groups, united by a common educational purpose under indirect guidance of the teacher. The particular value of group learning activities in the formation of competences of future teachers of primary school is revealed. In the future, it is appropriate to study the problems of using technology of group learning activities in forming professional knowledge, abilities and skills of students by organizing group learning in primary school.

Key words: *group learning activities, small group, educational technology, cooperation, group interaction, competence.*

УДК 378.147:373.2.011.3-51

Людмила Одерій, Анатолій Роздимаха
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНИХ ВЗАЄМИН У ДІТЕЙ І ДОРОСЛИХ У РОДИНІ ЯК УМОВА ОПТИМІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ІЗ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Автори статті доводять, що професійне становлення фахівців в області дошкільної освіти не може відбутися без ознайомлення студентів із проблемами сімейного виховання, зокрема з особливостями позитивних взаємин дітей і дорослих у родині. Сумісна художня діяльність у техніках образотворчого мистецтва (малювання, ліплення, аплікація тощо) є ефективним засобом розвитку позитивних взаємин у родині. Зміст роботи передбачав: індивідуальну роботу з батьками, яка допомагала мотивувати організацію і проведення сумісної з дітьми художньої діяльності в умовах родини; колективні форми, спрямовані на визначення й заохочення результатів сумісної художньої діяльності батьків і дітей, кожної родини, групи.

Ключові слова*: позитивні взаємини, родина, сумісна діяльність, художня діяльність, професійне становлення.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства визнано пріоритети сімейного виховання. Родина має величезне значення в житті дитини, людини. Неможливо бути кваліфікованим педагогом без знань і вмінь діяти в інтересах дитини, налагоджувати, спрямовувати й координувати співпрацю і взаємодію з родиною, з батьками вихованців. Фахівця-дошкільника неможливо уявити і без психологічної готовності до взаємодії з батьками, свідомого прагнення розвивати найважливіші професійні й особистісні якості, які забезпечують успіх цієї взаємодії.

Сучасні фахівці з дошкільної освіти мають добре орієнтуватися в усіх її складних напрямах і згідно з ними організовувати активну практичну діяльність у закладах освіти. Це, на наш погляд, перш за все стосується допомоги родині (з боку навчального закладу) у встановленні позитивних взаємин між дітьми та дорослими.

Значимість визначеного сектору освітньо-виховної роботи дошкільних закладів підтверджується й державними документами. У Базовому компоненті дошкільної освіти йдеться про те, що за виховання дітей відповідальність несуть батьки, а всі інші соціальні інституції мають допомагати, спрямовувати й доповнювати виховну діяльність родини [1].